

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Lerende praktijken vormen en doelen

Peter Rensen, Saskia Keuzenkamp, Annelies Kooiman,
Mariël van Pelt, Lou Repetur, Karin Sok, Hilde van Xanten

Movisie, voor een positieve verandering

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren.

Nederland is een welvarend land, waar de meeste mensen gelukkig zijn en zich goed kunnen redden. Toch kampen we met sociale vraagstukken, zoals eenzaamheid, armoede en schulden, een toenemende kloof tussen hoog- en laag opgeleiden, radicalisering, discriminatie... Iedereen kan door allerlei oorzaken in een kwetsbare positie terechtkomen. Hoe eenvoudig dat soms gaat, zo taai is het vaak om die kwetsbaarheid te verminderen of de gevolgen ervan te verzachten. Dat is wél precies wat Movisie drijft. We willen met de doelgroep zelf, de mensen om hen heen en professionals ontdekken wat in de praktijk aantoonbaar het beste werkt om kwetsbaarheid te voorkomen én de negatieve gevolgen ervan te verminderen. Daarom is Movisie hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

Colofon

Auteurs: Peter Rensen, Saskia Keuzenkamp, Annelies Kooiman, Mariël van Pelt, Lou Repetur, Karin Sok, Hilde van Xanten

December 2018

© Movisie

Downloaden: www.movisie.nl

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

1 WAT ZIJN LERENDE PRAKTIJKEN?

Lerende praktijken zijn *hot*. Je kan geen beleidsnota opslaan of er wordt aangekondigd dat er gewerkt zal worden in leergemeenschappen, leernetwerken, Living labs, Communities of practice, kenniswerkplaatsen en noem zo maar op.

Maar waar hebben we het nu eigenlijk over? Zijn dit gewoon verschillende begrippen voor min of meer dezelfde lerende praktijken? Of liggen er andere principes aan ten grondslag en zijn ze bedoeld voor verschillende soorten opgaven? In het dagelijks spraakgebruik worden de termen vrij losjes door elkaar gebruikt, maar er zijn wel degelijk verschillende vormen. Om aan de slag te gaan met een lerende praktijk is het van belang helderheid te hebben over wat voor typen er zijn en welke het meest geëigend is voor een vraagstuk of in een concrete situatie.

Deze notitie is bedoeld om een kort overzicht te geven van de belangrijkste typen lerende praktijken. Het gaat er niet om uitspraken te doen over welke praktijk goed is of slecht. Het gaat puur om een overzicht en het creëren van helderheid over waarin verschillende typen lerende praktijken zich van elkaar onderscheiden. Dit om al naar gelang het vraagstuk of opgave de meest passende vorm te kiezen en te kunnen beslissen over de juiste opzet en werkwijze. Vandaar dat deze notitie naast een overzicht van praktijken ook een overzicht van principes in die praktijken bevat.

De term 'lerende praktijk' beschouwen we als een koepelterm voor alles wat te maken heeft met lerende manieren van werken in de praktijk van het sociaal domein. De lerende praktijken die in deze notitie worden beschreven kunnen in zijn algemeenheid worden gedefinieerd als: *een doordachte en welomschreven manier van leren van en in de praktijk die in het sociaal domein wordt toegepast om een sociaal vraagstuk beter op te lossen.*

Om ervoor te zorgen dat een lerende praktijk oplevert wat men ermee beoogt, om dat goed te kunnen doen, de juiste keuze voor een bepaald type te maken en te evalueren wat het best werkt in welke situatie, is het zinvol om de verschillende vormen van lerende praktijken kort te omschrijven aan de hand van oorspronkelijke bronnen. Met dit overzicht kunnen ook anderen hun voordeel doen.

Op grond van literatuurstudie en gesprekken met experts die in de praktijk ervaring opdeden met een of meer van die vormen, formuleren we een aantal principes die helpen bij het onderscheiden van de diverse typen lerende praktijken. En vervolgens beschrijven we de belangrijkste typen die we in het sociaal domein tegenkomen.

ZEVEN ONDERSCHIEDENDE 'PRINCIPES' VAN 'LERENDE PRAKTIJKEN'

Verschillende typen lerende praktijken kunnen aan de hand van de volgende principes van elkaar worden onderscheiden.

1. Is er sprake van *actie-leren*: leren in en met de praktijk *on the spot*, dus niet los van de praktijk in onderwijs of bijscholing?
2. Gaat het primair om a) collectief leren of b) individueel leren? Overigens zal individueel leren ook bij collectief leren (als afgeleide) aan de orde zijn.
3. Is het uitgangspunt dat het vooral gaat om innovatie? Hierbij wordt van (een deel van de) bestaande kennis vaak verondersteld dat deze tekortschiet voor het vraagstuk of de praktijk.
4. Wat voor partijen zijn betrokken? Zijn het a) alle partijen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de opgave, of gaat het b) om een homogene groep?
5. Wat is de rol van kennis in de lerende praktijk? Gaat het primair om: a) kennis van buiten; b) kennis die in de leergemeenschap beschikbaar is; of c) een combinatie van beiden?
6. Wat voor kennis wordt vooral benut: a) kennis uit wetenschappelijk onderzoek; b) kennis uit de praktijk van nu?
7. Wordt vertrokken vanuit de veronderstelling dat er 'taciete' kennis aanwezig is bij betrokkenen? Taciete kennis is kennis die er wel is, maar die niet als zodanig benoemd is en/ of waar de kennisbezitters zich (nog) niet van bewust zijn. Verder te noemen: (nog) niet expliciete kennis.

Er zit soms enige overlap en verwantschap tussen de principes, maar voor het typeren van de soorten lerende praktijken is het onderscheid toch handig.

SELECTIE EN INDELING VAN TYPEN LERENDE PRAKTIJKEN

Welke typen lerende praktijken kunnen worden onderscheiden? Op basis van literatuur (zie [bijlage 1](#)) en verder zoeken via Google en Wikipedia is een lange lijst gemaakt van termen die in verband worden gebracht met lerende praktijken (zie [bijlage 2](#)).

Grofweg mondt dat uit in de volgende, pragmatische clustering van termen:

- * Leergemeenschappen, leergroep, leerkring, leernetwerk, Learning projects, Best practice unit, Learning community, ontwikkelwerkplaats, inspiratiesessies.
- * Lectoraten, academische werkplaatsen, werkplaatsen sociaal domein.
- * Beroepsopleiding.
- * Leer- en verbetertrajecten / werken met het Kwaliteitskompas, kenniswerkplaatsen, regionale praktijk verbetertrajecten, kenniskringen, kennisnetwerken, Living labs.
- * Community of practice.
- * Doorbraak (Breakthrough).
- * Actie-onderzoek.
- * Cyclus van vier leerbewegingen, Evidence based practice, leerinfrastructuur, Actie-leren, Ervaringsleren, Inductieve kennisontwikkeling, praktijkleren, contextueel leren, netwerklernen, narratief leren, waardierend leren (Appreciative inquiry), Boundary crossing, Leercyclus van Kolb, PDCA-cyclus, individuele en collectieve leercyclus, Storytelling, intervisie,.
- * Onderzoek, experts, gesprek met deskundige,
- * Werkbezoek, wandelgang, Storytelling, intervisie, oefenen, rollenspel, simulaties, workshops, training, ontdekken, praktijkopdracht, brainstorm
- * Implementeren, innoveren

Hieruit is een selectie gemaakt van lerende praktijken die aan onze definitie van een lerende praktijk (zie eerste paragraaf) voldoen. Zie voor de toelichting op de selectie [bijlage 3](#).

Dit resulteert in vijf typen die we in de volgende paragraaf beschrijven:

1. Leer- en verbetertraject / Kwaliteitskompas
2. Living lab
3. Actie-onderzoek
4. Community of practice
5. Doorbraak (Breakthrough).

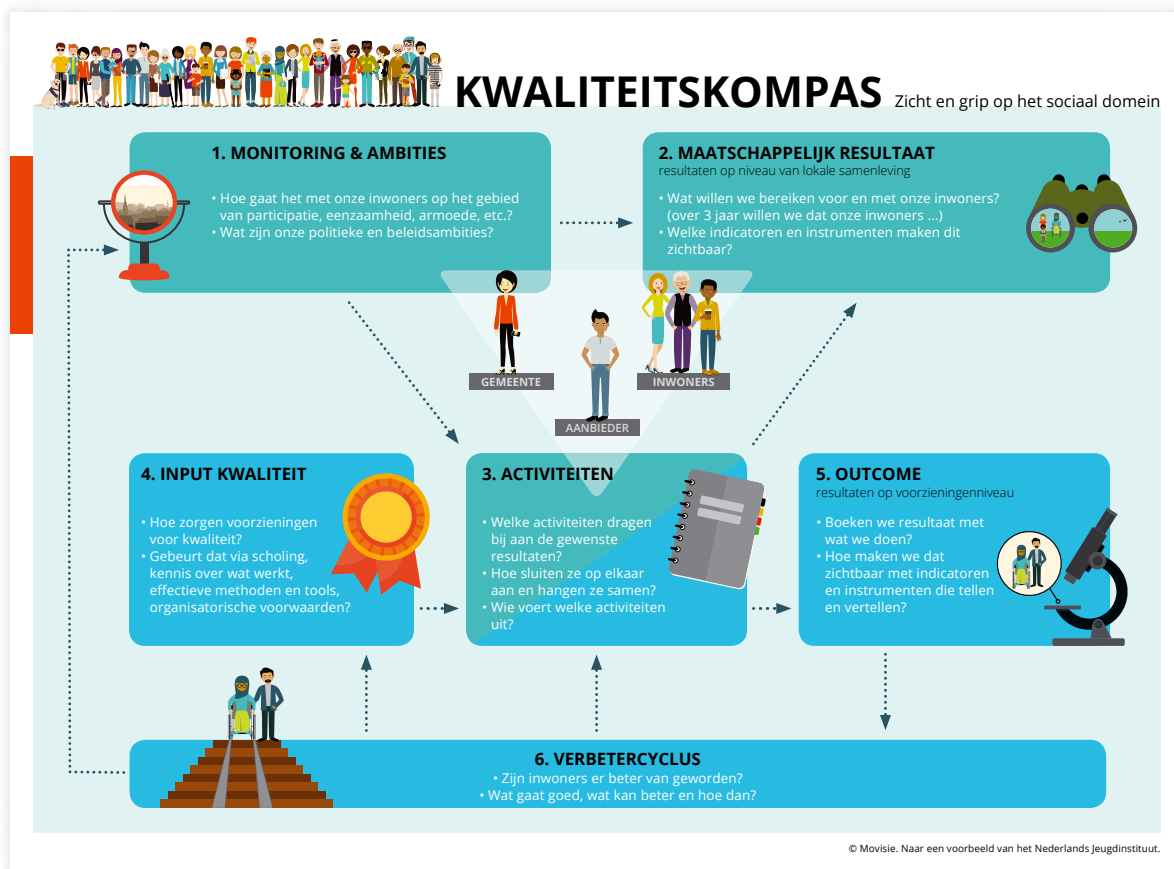
BESCHRIJVINGEN LERENDE PRAKTIJKEN

De beschrijving van de vijf typen lerende praktijken is wat ideaaltypisch. In de praktijk wordt soms meer en soms minder strikt de hier beschreven werkwijze gevolgd. De vijf zijn ook nogal ongelijksoortig. Overeenkomst tussen de typen is in elk geval dat het altijd gaat om leren, gekoppeld aan verbetering van de aanpak/oplossing van een sociaal vraagstuk. Na de beknopte beschrijvingen volgen steeds links naar voorbeelden uit de praktijk en suggesties om verder te lezen.

4.1 Leer- en verbetertrajecten / Kwaliteitskompas

Doel

Op basis van een doordacht cyclisch leer- en verbetertraject (Kwaliteitskompas) met alle belangrijke betrokken partijen gerichte verbeteracties ondernemen die met kennis onderbouwd zijn, op een gezamenlijke geformuleerde ambitie om tot verbetering van de praktijk te komen.

Figuur 1: Stappen Kwaliteitskompas

Beschrijving

Het Kwaliteitskompas is oorspronkelijk door Tom van Yperen voor de jeugdhulp ontwikkeld en wordt inmiddels breed gebruikt door de landelijke kennisinstituten verenigd in KAMZO (Kennisalliantie Maatschappelijke Zorg en Ondersteuning¹). Het is een aanpak waarbij beleid, praktijk en wetenschap gezamenlijk werken aan de verbetering van het resultaat op basis van een gezamenlijk geformuleerde ambitie op een (deel van een) sociaal vraagstuk.

Dit gaat in 6 stappen:

1. Beeld van stand van zaken en vaststellen ambitie.
2. Ambities vertalen in concrete, beoogde maatschappelijke resultaten met duidelijke succes-Indicatoren.
3. Bepalen welke activiteiten uitgevoerd zullen worden (bijvoorbeeld dagbesteding, wijkaanpak, integrale toeleiding naar zorg en ondersteuning).
4. Voldoen activiteiten (voorzieningen et cetera) en professionals aan kwaliteitseisen?
5. Monitoren van bereik en outcome (wat zijn de opbrengsten voor de doelgroep / eindgebruiker?)
6. Vaststellen van eventuele verbeteracties met gebruikmaking van bestaande en nieuw opgedane ervaring en kennis.

Deze cyclus gaat door tot de resultaten goed zijn. Het is een omvattend proces waarbij alle relevante partijen betrokken zijn en samen lerend doen wat werkt. Bestaande kennis maakt nadrukkelijk onderdeel uit van het proces.

Principes

Deze vorm van een lerende praktijk is het meest omvattende type, waarin vrijwel alle principes terugkomen. De enige uitzondering is 4b (werken met een homogene groep), hoewel dit wel een onderdeel van een leer- en verbetertraject kan zijn. Principes die onlosmakelijk verbonden zijn met dit type zijn 4a (alle relevante partijen worden betrokken) en 5a (inbreng van kennis van buiten).

Voorbeeld

Het Kwaliteitskompas is door Van Yperen geïntroduceerd in zijn oratie 'Met kennis oogsten. Monitoring en doorontwikkeling van een integrale zorg voor jeugd', 2013. (p. 9, figuur 2)

Verder lezen

Zie voor toelichting en voorbeelden over benutting in de praktijk:

www.movisie.nl/artikel/kwaliteitskompas-geeft-richting-aan-sociaal-domein

¹ In KAMZO werken de volgende landelijke kennisinstituten samen aan opgaven die breed in het sociaal domein aan de orde zijn: Movisie, Nederlands Jeugdinstituut, Vilans, Pharos en Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Ook de Werkplaatsen Sociaal Domein zijn hierbij aangehaakt.

4.2 Living lab

Doel

Innovatie bevorderen door een vraagstuk met diverse partijen op onorthodoxe wijze te benaderen.

Beschrijving

In essentie worden Living labs getypeerd door cocreatie in een levensechte experimenteeromgeving. Cocreatie betekent dat burgers en/of maatschappelijke organisaties samen met kennisinstellingen, bedrijven en overheden actief meedoen in het onderzoeks- en innovatieproces. Iedere deelnemer draagt vanuit zijn of haar eigen kennis en kunde bij aan het ontwikkelen van praktische oplossingen, en aan de kennis die daarvoor nodig is. Onderzoek in Living labs gebeurt niet onder de strikt gecontroleerde omstandigheden van een klassiek laboratorium, maar 'in het wild', in een min of meer levensechte experimenteeromgeving. Dat is nodig omdat Living labs iets willen doen aan complexe maatschappelijke vraagstukken.

Living labs zijn een typische werkvorm voor transformatievraagstukken en onderzoeks- en innovatiebeleid gericht op maatschappelijke uitdagingen. Ze passen goed bij het beleid rondom de Nationale Wetenschapsagenda. Ze zijn ook een antwoord op de toegenomen behoefte in het beleid om maatschappelijke problematiek integraal aan te pakken.

Principes

In Living labs zijn alle principes terug te vinden, behalve 1 (actie-leren *on the spot*) en 4b (homogene groep). Een erg belangrijk principe is 3 (de focus op innovatie).

Voorbeeld

Een voorbeeld van Living labs over samenwerking tussen burgerinitiatieven, gemeenten en zorgaanbieders vind je in www.movisie.nl/publicatie/inspiratiewijzer-lokaal-samenspel

Verder lezen

* Maas, Timo, Jos van den Broek en Jasper Deuten, 2017. *Living labs in Nederland – Van open testfaciliteit tot levend lab*. Den Haag, Rathenau-Instituut (www.rathenau.nl/nl/kenniseecosysteem/living-labs-nederland)

4.3 Actie-onderzoek

Doel

Actie-onderzoek is een vorm van onderzoek waarbij al handelend wordt geprobeerd een concreet probleem op te lossen, waarbij eveneens nieuwe kennis wordt verkregen.

Beschrijving

Volgens Vasco Lub (2014) kan actie-onderzoek worden omschreven als "een vorm van onderzoek waarbij de onderzoeker op een interactieve manier bijdraagt aan het proces dat hij bestudeert, en die bijdrage in wisselwerking met zijn studieobjecten (deelnemers) vormgeeft." Actie-onderzoek is een vorm van wetenschappelijk onderzoek, die mede gericht is op het genereren van kennis. Voor

actie-onderzoek gelden ook de algemene wetenschappelijke regels (streven naar ware kennis, valide en betrouwbaar, transparant gepresenteerd). Het kan gaan om het uitproberen van werkwijzen, waarbij nauwkeurig wordt gedocumenteerd wat wordt gedaan en welke effecten dat heeft.

Veel zaken worden als actie-onderzoek gepresenteerd, maar zijn bijvoorbeeld journalistieke werkwijzen die niet voldoen aan basale wetenschappelijke normen, of behelzen meer actie dan (ook) onderzoek. Bij een lerende praktijk gaat het soms alleen om het verbeteren van de praktijk zonder expliciet onderzoeksdoel. In dat geval is geen sprake van actie-onderzoek

Principes

Wel: 1 (actie-leren *on the spot*), 5c (een combinatie van kennis van buiten en die uit de leergemeenschap), 6 (kennis uit onderzoek en uit de praktijk) en 7 (expliciteren van kennis).

Niet: 4a (alle relevante partijen zijn betrokken) en 4b (niet per se een homogene groep)

Belangrijkste principes hier zijn: 1 (actie-leren *on the spot*) en 2a (collectief leren).

Voorbeeld

Maurice Specht en Joke van der Zwaard geven in 'De uitvinding van de leeszaal. Collectieve tactieken en culturele uitwisselingen' (www.trancity.nl/boeken/leeszaal.html) een helder voorbeeld.

Na de sluiting van de bibliotheek in de Rotterdamse wijk Het Oude Westen richtten bewoners Leeszaal Rotterdam West op. De uitvinding van de Leeszaal begon met twee vragen: hoe ziet jouw ideale Leeszaal er uit, en wat zou je er zelf aan kunnen bijdragen? Kort daarna werd er een pand ingericht en ontstond een mooie publieke ontmoetingsplek rond taal, literatuur, verbeelding en participatie die volledig draait op zo'n negentig vrijwilligers. In dit boek wordt de Leeszaal van binnenuit belicht en bespreken de initiatiefnemers de Leeszaal als zelforganisatie, als publiek domein, als leer- en werkplek en als cultuurbazaar.

Verder lezen

Over actie-onderzoek is veel geschreven, zie bijvoorbeeld: A. Smaling, 2009. Participatief onderzoek: een overzicht. In: *Kwalon*, 14, 1, 23-32.

4.4 Community of practice

Doel

Professionals met een gemeenschappelijke interesse leren van elkaar door ervaringen uit te wisselen in een sfeer van onderling vertrouwen en steun.

Beschrijving

Het idee van een Community of practice is gemunt door antropoloog Jean Lave en onderwijskundige Etienne Wenger in hun boek *Situated Learning* (Lave en Wenger, 1991). Aanvankelijk beschreven Lave en Wenger een Community of practice als een groep mensen die een ambacht delen. Het kernidee is dat beroepsgenoten veel van elkaar kunnen leren door te praten en te doen in en vanuit de praktijk (situated learning). Het is een praktijk van informele leerprocessen, die niet worden 'ontworpen' (Spierts niet gepubliceerd, op basis van Wenger 1998).

Wenger heeft zijn ideeën verder uitgewerkt in het boek *Communities of Practice* (Wenger, 1998). En in diverse publicaties met anderen Vaak wordt verwezen naar *Cultivating communities of practice* (Wenger, McDermott & Snyder, 2002). Hierin onderstrepen de auteurs dat het gaat om: 1. een gedeeld domein van kennis, 2. een gemeenschap, 3. een gedeelde praktijk. Uiteindelijk gaat het om "The art of community development" en "a sense of belonging and mutual commitment" in de gemeenschap. Ze voegen daaraan toe: "Not every community is a community of practice" (hoofdstuk 2, 2002).

Veel soorten lerende praktijken zijn afgeleid van de Community of practice. Maar zij voegen aan de oorspronkelijke ideeën van een Community of practice vaak weinig of niets toe (bv. een Community of practice and learning en een ontwikkelwerkplaats), ofwel ze voegen er dingen aan toe die niet zijn te verenigen met een Community of practice. Zo zijn leer- en verbetertrajecten met het Kwaliteitskompas en Living labs daarmee niet verenigbaar omdat daar zeer uiteenlopende partijen zonder gedeeld domein van kennis en praktijk bij elkaar komen. Natuurlijk kunnen onderdelen van deze lerende praktijken wellicht uitgroeien tot een Community of practice, maar dat is niet het uitgangspunt.

Principes

Wel: 1. (Actie-leren *on the spot*), 2a (individueel leren), 2b (collectief leren)

Niet: 3 (hoewel er zeker wel innovatieve aspecten kunnen zijn), 4a (alle relevante partners), 5a (kennis van buiten, hoewel enige ondersteuning niet ongebruikelijk is), 5c (combi kennis van binnen en van buiten), 6a (wetenschappelijke kennis)

Belangrijk zijn vooral: 4b (het gaat primair om kennis die in de leergemeenschap beschikbaar is), 6b (kennis uit praktijk van nu) en 7 (niet-expliciete kennis).

Voorbeeld

Een beroemd voorbeeld is beschreven door de onderzoekers John Seely Brown en Paul Duguid in 'Balancing act: How to capture knowledge without killing it' in 2000 (Harvard Business Review). Medewerkers van het bedrijf Xerox die machines repareerden bij klanten, wisselden tips uit tijdens het ontbijt of de lunch. Deze tips werden in het zogenoemde Eureka-project verspreid over de gehele organisatie, wat een grote besparing voor het bedrijf opleverde.

Verder lezen

- * Lave, Jean en Etienne Wenger, 1991. *Situated learning: legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press. (First published in 1990 as Institute for Research on Learning report 90-0013).
- * Etienne Wenger, 1998. *Communities of practice: learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- * Wenger, Etienne, McDermott, Richard; Snyder, William M. (2002). *Cultivating Communities of Practice* (Hardcover). Harvard Business Press; 1 edition.

4.5 Doorbraak / Breakthrough

Doel

Op kleine overzichtelijke verbeteringen gerichte leercyclus waarbij geleerd wordt door in de praktijk te doen, te evalueren en weer te doen.

Beschrijving

Deze aanpak is gericht op het gebruik van beschikbare kennis en ervaring om niet goed functionerende praktijken te verbeteren, zoals bij te lange wachttijden of onbevredigende resultaten. Een belangrijk ingrediënt is de PDCA-cyclus, Plan-Do-Check-Act: stel een concreet doel, en plan daarvoor de nodige acties (Plan), voer het plan uit (Do), meet of de verbetering of verandering daadwerkelijk plaatsvindt (Check) en stel het plan waar nodig bij (Act). Teams van uitvoerend werkers, managers en hun opdrachtgevers wordt gevraagd een collectieve, in principe haalbare ambitie te formuleren: voor welke verbetering willen ze gaan? Vervolgens proberen ze de verbetering te realiseren. Dat begint met het voorstellen van verbeteracties. Experts van buiten brengen specifieke kennis in, bijvoorbeeld over slimme logistieke processen en effectieve behandelmethoden. Dit alles leidt tot een verbeterpakket voor een heel team of een organisatie.

Principes

Wel: 2a, b; 4b

Niet: 3 (geen transformatie, wel gerichte innovatie), 4a (alle relevante personen: wel betrokkenheid van staf nodig), 7 (niet expliciete kennis).

Belangrijk: 1 (Actie leren *on the spot*), 5a, b, c (kennis van buiten, van binnen en combi).

Voorbeeld

Een lijst met voorbeelden a-z vooral uit de gezondheidszorg vind je op www.ihl.org/topics/Pages/default.aspx

Verder lezen

- * www.ihl.org en vooral: www.ihl.org/resources/Pages/IHIWhitePapers/TheBreakthroughSeriesIHIs-CollaborativeModelforAchievingBreakthroughImprovement.aspx
- * Splunteren, P. van, e.a., 2003. *Doorbreken met resultaten. Verbetering van de patiëntenzorg met de Doorbraakmethode*. Assen, Van Gorcum. Interessant is hoofdstuk 2 waarin de doorbraakmethode uitgebreid wordt toegelicht.

BIJLAGE 1 **Gebruikte literatuur bij zoeken benamingen lerende praktijk**

- * Kloppenburg, Raymond, 2018. *Werkgroep transformatieleren in WSD, concept format beschrijving leernetwerken na verwerking feedback, versie 0.2, 20-02-2018.*
- * Kooiman, Annelies, 2015. *Leren transformeren. Hoe faciliteer je praktijkinnovatie in tijden van transitie?* Utrecht, Wmo-werkplaatsen.
- * Lub, Vasco, 2014. *Kwalitatief evalueren in het sociaal domein. Mogelijkheden en beperkingen.* Den Haag, Boom Lemma.
- * Mateman, Hanneke, ongedateerd. *Over wat werkt bij leren en implementeren. Kennis over wat werkt.* Utrecht, Movisie.
- * Talma, Martha, 2017. *Leerkringen: wat zijn het en hoe werken ze? Een kort literatuuronderzoek.* Utrecht, Movisie.
- * Sectorfondsen Zorg en Welzijn – Project Stimuleren Leer-Opleidingsbeleid, ongedateerd. *Leernetwerken.*
- * Zwet, Renske van der, 2015. *Literatuuronderzoek. Hoe maatschappelijke organisaties het (blijvend) leren van social professionals kunnen bevorderen.* Conceptversie 24-6-2015 Renske van der Zwet. Aanvulling 23-12-2016, Annelies Kooiman en Martha Talma.

Aanvullend is via Google en Wikipedia gezocht.

BIJLAGE 2 **Overzicht aangetroffen termen over lerende praktijken in actuele stukken**

- * Leergemeenschappen
- * Kenniswerkplaatsen
- * Leergroep
- * Leerkring
- * Kenniskring
- * Leernetwerk
- * Best practice unit
- * Learning community
- * Ontwikkelwerkplaats
- * Inspiratiesessies
- * Kennisnetwerken
- * Regionale praktijkverbetertrajecten
- * Verbetertraject, Leer- en verbetertraject
- * Kwaliteitskompas
- * Community of practice
- * Learning circle, leercirkel
- * Lectoraten
- * Academische werkplaats sociaal werk
- * Werkplaatsen sociaal domein
- * Doorbraak
- * Beroepsopleiding
- * Cyclus van vier leerbewegingen
- * Implementatie
- * Innovatie
- * Evidence based practice
- * Beschrijven goede en slechte praktijken
- * Learning projects (experimenteren met nieuwe werkwijzen i.c.m. monitor- en verbetercyclus)
- * Leerstijlen
- * Leercyclus van Kolb
- * Collectieve leercyclus
- * Actie leren
- * Actie-onderzoek
- * PDCA / klassieke leercyclus
- * leerinfrastructuur, ervaringsleren, Inductieve kennisontwikkeling, praktijkleren, contextueel leren, netwerkleren, narratief leren, waardierend leren (Appreciative inquiry), Boundary crossing
- * Living labs.

BIJLAGE 3 Toelichting selectie van nader te beschrijven typen lerende praktijken

Ten behoeve van deze notitie is een voorlopige selectie en indeling van typen lerende praktijken gemaakt. Lang niet altijd is een duidelijke omschrijving en/of doel te vinden. Hieronder een wat grove toelichting op de keuzes die uiteindelijk hebben geleid tot de 5 typen die in deze notitie zijn belicht.

- * Leergemeenschappen, leergroep, leerkring, leernetwerk, Learning projects, Best practice unit, Learning community en ontwikkelwerkplaats, inspiratiesessies zijn benamingen die je overal tegenkomt, maar we hebben alleen voor Best practice unit een specifieke uitwerking kunnen vinden.
 - Best practice unit is een variant van het Community of practice model van Wenger e.a. met als doel de beroepspraktijk te verbeteren door innovatie en onderzoek te combineren. “The model is used as a way of working by a group of professionals, researchers and other relevant individuals, who over a period of one to two years, work together towards a desired improvement” (Wilken et al. zie www.journalsi.org/articles/abstract/10.18352/jsi.359)
 - Leerkringen worden wel apart omschreven, maar vervolgens vaak (overigens vaak ten onrechte) gelijkgesteld aan Community of practice. Zie bijvoorbeeld Platform31: www.platform31.nl/wat-we-doen/programmas/sociaal/leerkring-gezondheid-en-ruimte/wat-is-een-leerkring
 - Learning community is een interessant begrip, maar is niet gericht op het sociaal domein, maar op hoger onderwijs. Overigens verwijzen de grondleggers van Learning communities naar dezelfde bronnen als Community of practice en ook naar Community of practice zelf. Dus met de omschrijving van Community of Practice beschouwen wij Learning communities als voldoende behandeld. “A learning community is a group of people who share common academic goals and attitudes, who meet semi-regularly to collaborate on classwork. Such communities have become the template for a cohort-based, interdisciplinary approach to higher education. This may be based on an advanced kind of educational or ‘pedagogical’ design.” https://en.wikipedia.org/wiki/Learning_community

- * Beroepsopleiding. Een deel van de beroepsopleiding is onderwijs en heeft niet plaats in de praktijk. Reden waarom het niet in dit overzicht is opgenomen is ook dat het doel vooral is het opleiden van nieuwe professionals.

- * Lectoraten, academische werkplaatsen, werkplaatsen sociaal domein zijn interessante plekken waar geleerd wordt, vaak ook in de praktijk, maar dat gebeurt op allerlei manieren; niet op een specifieke manier.

- * Leer- en verbetertraject / Kwaliteitskompas, Kenniswerkplaatsen, regionale praktijk verbetertrajecten, verbetertraject, kenniskring, kennisnetwerken, Living lab zijn allemaal begrippen voor het uitwisselen van kennis tussen wetenschap / onderzoek en praktijk. Alleen van Leer- en verbetertraject / Kwaliteitskompas en Living lab hebben we een duidelijke omschrijving kunnen vinden die ook ingaat op de aanpak en de achterliggende reden voor die aanpak. Van de overige begrippen bestaan wel omschrijvingen maar die gaan niet in op het hoe en waarom. Een voorbeeld is 'Kenniswerkplaats': 'zoekt naar creatieve oplossingen voor actuele vraagstukken in de regio. Met als doel het vernieuwen en duurzaam ontwikkelen van de regio. Studentenprojecten zijn hier een belangrijk onderdeel van.' www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKE-wiTjrvwid3cAhWIKIAKHduZDZcQFjAAegQIChAB&url=http%3A%2F%2Fwww.kenniswerkplaats.eu%2F&usg=AOvVaw2rpenseivQS20LurMnZDuu8.
- * Cyclus van vier leerbewegingen, Evidence based practice, Actie leren, Leercyclus van Kolb, PD-CA-cyclus, individuele en collectieve leercyclus, storytelling, intervisie, et cetera. Dit zijn allen zeer interessante ideeën of (al dan niet empirisch onderbouwde) theorieën die – mede – ten grondslag liggen aan verschillende 'lerende praktijken'. En die dus ook in die praktijken terug kunnen komen. Het zijn op zichzelf echter geen lerende praktijken.
- * Onderzoek, experts, gesprek met deskundige zijn manieren om te leren en kennis te ontwikkelen die in een lerende praktijk kunnen worden toegepast.
- * Werkbezoek, wandelgang, storytelling, intervisie, oefenen, rollenspel, simulaties, workshops, training, ontdekken, praktijkopdracht, brainstorm: ook dit zijn interessante manieren om te leren, maar het zijn te smalle activiteiten om als lerende praktijk op te vatten. Uiteraard kunnen ze daar wel in voorkomen.
- * Implementeren en innoveren zijn brede, algemene begrippen.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken